

References

1. Aborneva, O.I. (2005). *Organizacionno-upravlencheskie i jekonomicheskie aspekty mehanizma gosudarstvennogo regulirovanija vnutrennej trgovli v Rossijskoj Federacii* [Organizational, managerial and economic aspects of the mechanism of state regulation of domestic trade in the Russian Federation]. Doctor's thesis. Moscow: Rossijskij gosudarstvennyj torgovo-ekonomicheskij universitet [in Russian].
2. Vozianova, N.Y. (2013). *Organizaciino-ekonomichniy mehanizm vnutrishnoi torgovli Ukrainy* [Organizational and economic mechanism of developing the Domestic Trade in Ukraine]. Doctor's thesis. Donetsk: Donetskyi Natsionalnyi universytet ekonomicy i Torgivli imeni Myhaila Tugan-Baranovskogo [in Ukrainian].
3. Hreshchak, M. H., Hrebeshkova, O. M. and Kotsiuba, O. S. (2001), *Vnutrishnii ekonomichnyi mekhanizm pidpriemstva* [The internal mechanism of economic enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the Concept of domestic trade of Ukraine" Retrieved from: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1058.1173.0> (Accessed 20 December 1997).
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the development of domestic trade for the period until 2012". Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/632-2009-%D0%BF> (Accessed 24 June 2009).
6. "U minekonomrozvytku pratsuiut nad proektom Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky rozvytku vnutrishnoyi torhivli" [ministry of Economic Development of the Concept working on the project implementing state policy of domestic trade]. Retrieved from: http://www.knu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247785444&cat_id=>id=244277212
7. Chernysh, I.A. *Mekhanizm administratyvno-pravovoho rehuliuвання vnutrishnoi torhivli v Ukraini* [The mechanism of administrative and legal regulation of domestic trade in Ukraine]. Retrieved from: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/6015/%D7>. [in Ukrainian].

УДК 330.131.7:332.012.32

О. О. Линник

асистент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

**НЕВРАХОВАНІ РИЗИКИ НАДМІРНИХ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ
НЕДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ**

У статті проаналізовано основні тенденції зростання зовнішнього приватного боргу в Україні протягом 2006-2008 рр., розглянуто загальні риси боргових криз та наведено декілька практичних прикладів подібного досвіду зарубіжних країн, охарактеризовано основні механізми процесу виникнення боргової кризи в Україні, обґрунтовано причини вразливості економіки до зовнішніх та внутрішніх макроекономічних шоків, а також визначено основні уроки боргової кризи.

Ключові слова: зовнішня приватна заборгованість, банки, споживче кредитування, «втеча» капіталу, боргова криза, ризики.

Lynnyk O. UNACCOUNTED RISKS OF EXCESSIVE FOREIGN DEBT OF PUBLIC SECTOR IN UKRAINE

In the article the main tendencies of rising foreign public debt in Ukraine over the period of 2006-2008 are analyzed, the main features of debt crisis are investigated with some practical experiences of foreign countries being considered, the main mechanisms of the debt accumulation process in Ukraine are described with defining the key reasons for economic vulnerability to external and internal shocks and the main debts lessons are determined.

Key words: foreign private debt, banks, consumption crediting, capital flight, debt crisis, risks.

З кінця 2006 р. відбулося стрімке зростання корпоративної та банківської заборгованості. Ця динаміка була зумовлена, перш за все, зростанням споживчого кредитування, в основному, на купівлю вітчизняної нерухомості та автомобілів імпортного походження. Такі споживчі тенденції спричинили дефіцит поточного рахунку та інфляційний перегрів економіки, що в поєднанні із панічними настроями на ринку з виникненням перших проявів світової фінансової кризи викликали «втечу» капіталу, знецінення національної грошової одиниці, втрату банками ліквідності. Необхідність «порятунку» банківської системи та цілої економіки загалом стала причиною зростання зовнішніх державних позик.

В такому аналітичному контексті практичний інтерес викликають причини накопичення зовнішнього приватного боргу протягом аналізованого періоду та вразливості економіки до різноманітних макроекономічних шоків внутрішнього

та зовнішнього походження при акумуляції зовнішньої заборгованості приватного сектора та нехтування потенційними ризиками, які в кінцевому результаті можуть призвести до виникнення фінансової та боргової криз, як це відбувалося в Україні з другої половини 2008 р.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі питанню накопичення зовнішньої приватної заборгованості та супутньої макроекономічної політики приділена належна увага. До прикладу, В. Шевчук досліджує потенційні ризики накопичення зовнішнього боргу банківського та корпоративних секторів [5, 6], В. Литвицький розкриває причини надмірного інфляційного тиску в економіці, в тому числі називаючи зростання внутрішнього споживчого попиту [3]. Західні економісти, як от Л. Катао і С. Капур досліджують волатильність макроекономічних показників, передусім внутрішнього виробництва, К. Рейнхарт і К. Рогофф – загальні риси боргових криз та

ін. Водночас, необхідна систематизація типово українських та «універсальних» особливостей нагромадження зовнішнього приватного боргу в Україні для засвоєння уроків боргових криз та забезпечення більш продуманої макроекономічної політики у майбутньому.

Метою статті є дослідження механізмів виникнення боргової кризи в Україні, що зумовило вирішення декількох практичних завдань: а) розгляд загальних рис боргових криз та механізм її виникнення в Україні, б) характеристика чинників вразливості економіки до різних макроекономічних шоків внутрішнього та зовнішнього походження під час проведення політики зовнішніх запозичень, в) визначення основних уроків боргових криз.

Традиційно акумуляція зовнішнього боргу в країні з низьким борговим навантаженням, а саме такими були реалії української економіки в 2005–2006 рр., вважається достатньо безпечною. Теоретично іноземні позики мають позитивний ефект на інвестиції та економічне зростання до певного «порогового» значення, при перевищенні якого проявляється зворотній ефект. Водночас у світовій практиці не раз виявлялося, що навіть порівняно невисокий зовнішній борг приватного сектора створює значні макроекономічні проблеми, включно з фінансовою та борговою кризою. Акумуляція зовнішньої заборгованості робить економіку вразливою до різноманітних макроекономічних шоків внутрішнього і зовнішнього походження. Приміром, поштовхом до азійської кризи 1997-1998 рр. стало рішення тайського уряду перейти до вільного «плавання» місцевої грошової одиниці у відповідь на «обвал» місцевого ринку нерухомості, який спровокував масштабний відплив капіталу [18]. Водночас Південна Корея зазнала кризових явищ лише тому, що мала надмірний зовнішній борг, який стало важко рефінансувати на тлі фінансової кризи в Таїланді, Індонезії та Малайзії.

Зазвичай проблеми для країн, що розвиваються, при незначних рівнях заборгованості створює так звана «боргова нетолерантність» – теорія, згідно якої борговий поріг залежить від історичних передумов та є специфічним у кожній окремій країні [21]. Л. Катао і С. Капур стверджують, що ключовим фактором ризику виникнення суверенного дефолту є висока волатильність макроекономічних показників, передусім внутрішнього виробництва та умов торгівлі [11]. Також у цьому контексті називають фінансову вразливість (залежність від короткострокових позик в іноземній валюті), ендегенність премії від ризику та «раптові зупинки» приватних потоків капіталу [15].

Прийнято вважати, що для своєчасного обслуговування зовнішньої заборгованості та забезпечення макроекономічної стабільності неабияке значення відіграють рівень боргу до золотовалютних резервів і загальна довіра до країни. Так, незважаючи на те, що сукупний борг Японії перевищив 245% від ВВП, а США – 103% від ВВП станом на кінець 2014 року, позиції цих країн важко назвати критичними, незважаючи на деякі побоювання зі сторони світової спільноти. Такі прогнози вкрай важко робити для України, державний і гарантований державою борг

якої станом на 31 грудня 2014 р. перевищив 69,7 млрд. дол., з них – 30,8 млрд.дол. – зовнішній. При цьому слабка політична воля та необхідність обслуговування зовнішнього боргу (на погашення відсотків за зовнішніми боргами Україна в 2015 р. планує витратити 11 млрд. дол.) унеможливають покладання на золотовалютні резерви Нацбанку, які станом на 1 березня скоротилися до рекордного показника – 5,62 млрд. доларів.

Загальні риси боргових криз. Все виглядає на те, що Україна повторює стандартний сценарій подібних подій. На підставі вивчення репрезентативної кількості боргових криз К. Рейнхарт та К. Рогофф зробили такі висновки: (1) зростання приватної (зовнішньої) заборгованості, спровоковане зростанням внутрішнього кредитування, передусім виникненню банківської кризи; (2) банківські кризи (передусім внутрішні, а також міжнародні) зазвичай виникають перед або під час суверенних боргових криз; (3) приховані борги державного та приватного секторів суттєво підсилюють проблеми суверенної боргової кризи (повного дефолту або реструктуризації); (4) напередодні банківської/боргової криз та виникнення гіперінфляції композиція боргу зміщується на користь короткострокової заборгованості; (5) після виникнення кризових явищ зазвичай відбувається націоналізація приватного боргу [20].

Ще в середині минулої декади висловлювалися застереження, що збільшення приватного боргу в країнах ЦСЄ є надмірним, супроводжується інфляційним «перегрівом» економіки і погіршенням сальдо поточного рахунку, а це може призвести до раптового «реверсу» потоків капіталу та супутньої кризи платіжного балансу [13,8]. Подібні побоювання висловлювалися в Україні [6], хоча на офіційному рівні панували оптимістичні настрої [3].

Прискорене збільшення зовнішнього боргу, навіть якщо йдеться лише про приватний сектор, може створити макроекономічні дисбаланси. Більше того, в нестабільному політичному середовищі надмірне нагромадження зовнішнього боргу пояснюється не повним усвідомленням урядом тягара обслуговування кредиту [7, с. 2] або надмірним популізмом та можливістю перекласти тягар обслуговування зовнішнього боргу на майбутній уряд.

Основні функціональні зв'язки схематично проілюстровано на рис. 1. Зниження відсоткової ставки на споживчі кредити, надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та оптимістичні настрої щодо розвитку української економіки призвели до масового кредитування населення, передусім надання іпотечних позик. Супутні спекуляції на ринку нерухомості спричинили динамічне зростання цін на нерухомість. Зі свого боку, стрімке погіршення сальдо поточного рахунку та наступна девальвація гривні призвели до паніки на валютному ринку та масового вилучення банківських депозитів. Ситуацію погіршив

⁸ П. Кругман один з перших зауважив, що клановий капіталізм (а разом із цим і політика безумовних гарантій) та слабе банківське регулювання приводить до необдуманого банківської політики та небезпечної дислокації ресурсів [17].

Кредити, надані домашнім господарствам, за цільовим спрямуванням у розрізі валют, залишки коштів на кінець періоду, млн. грн. [1]

Період	Усього	Споживчі кредити					На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості					Інші кредити				
		усього	у тому числі у розрізі валют				усього	у тому числі у розрізі валют				усього	у тому числі у розрізі валют			
			гривня	долар США	євро	інші валюти		гривня	долар США	євро	інші валюти		гривня	долар США	євро	інші валюти
2006	82010	58453	26093	30448	1276	635	20412	2417	17107	463	425	3145	2183	736	202	23
2007	160386	115032	49083	62361	2130	1458	40778	6079	32752	693	1254	4577	3241	1119	188	30
2008	280490	186088	66693	113773	3708	1915	88352	8847	76034	1298	2173	6050	3282	2443	297	28
2009	241249	137113	52190	80906	2549	1468	98792	11632	83086	1548	2526	5343	2847	2159	311	27
2010	209538	122942	52478	67033	1873	1558	81953	9841	69054	1090	1967	4643	2439	2051	125	28
2011	201224	126192	71091	52602	1573	926	70447	12503	55694	881	1370	4585	3081	1402	90	13
2012	187629	125011	85384	37751	1181	695	58427	14243	42318	778	1089	4191	3063	1016	101	10
2013	193529	137346	108224	27657	939	525	51447	13685	36040	736	984	4736	3772	852	104	8
2014	211215	135094	95763	37357	1168	807	71803	11310	57873	1102	1518	4318	3003	1179	117	18

масовий відтік капіталу, спричинений песимістичними очікуваннями інвесторів та поточними кризовими симптомами економіки. Не маючи інших альтернатив, уряд в надзвичайно складних умовах погіршення умов торгівлі та стагнації експортних ринків вдався до вимушеного порятунку банківської системи, що передбачало часткову націоналізацію «хворих» банків за рахунок залучення позикових коштів з-за кордону. При цьому надання значних коштів рефінансування НБУ для решти банків лише погіршило макроекономічну ситуацію через девальваційний «тиск» на гривню.

Уроки боргової кризи. Зважаючи на існуючі та прогнозовані макроекономічні проблеми, Україна мала б засвоїти декілька уроків, які безпосередньо впливають з основних функціональних зв'язків та супутніх ризиків (рис 1):

1. Недоцільність стимулювання споживчого попиту за допомогою зовнішніх позик. Загалом споживче кредитування може бути корисним, якщо це стимулює попит на продукцію місцевого виробництва, тим паче в контексті заміщення імпорту. В Україні цього не відбулося. Протягом 2006–2008 рр. споживче кредитування розвивалося швидкими темпами, що пояснювалося, по-перше, активним входженням на український ринок іноземних банків (з 2005 р.), які принесли з собою відповідний міжнародний досвід, а по-друге, скасуванням заборони на валютне кредитування фізичних осіб (2003 р.). Таке рішення НБУ відкрило шлях для споживчих кредитів, ставки за якими були значно нижчими, що стимулювало попит. За декілька років обсяг виданих фізичним особам кредитів (включаючи іпотеку) збільшився втричі (див. табл. 1). Частка кредитів в іноземній валюті зросла з 63% до 72%.

Загалом питома вага валютних кредитів юридичним і фізичним особам у загальному обсягу кредитної заборгованості у 2008 р. становила 60,3% — найвищий показник для будь-якої великої країни в регіоні Центральної і Східної Європи⁹ [2].

Як і передбачено висновками К. Рейнхарт і К. Рогоффа, з початком кризових явищ (осінь 2008 р.) в Україні відбулось заміщення зовнішнього приватного боргу державним¹⁰ (рис.2). Раніше подібне відбувалося в країнах Латинської Америки (Мексика, Нікарагуа, Колумбія, Сальвадор), де процес націоналізації позначився переходом банківських установ у 100%-ву державну власність.

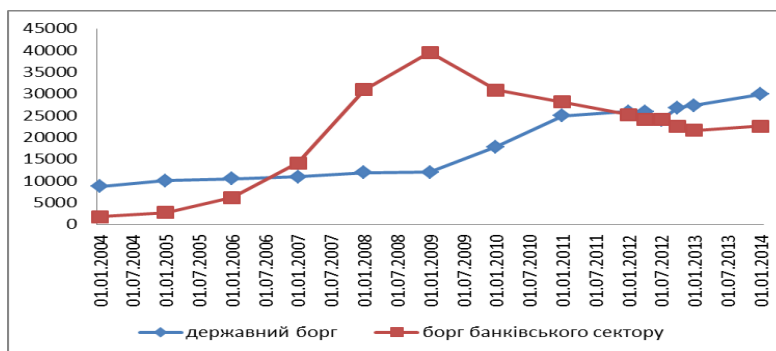

Рис. 2. Зовнішній борг України (державний та банківського сектору), млн. грн.

⁹ Зростання позик приватного сектора у іноземній валюті стало звичною рисою процесу зближення (англ. catching up) у країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), хоча деякими країнами були прийняті регуляторні обмеження щодо запозичень в іноземній валюті або/та залучення монетарної політики для управління балансовими ризиками. Акумуляція боргу в іноземній валюті створює значні проблеми для країн, що розвиваються. Оскільки такі країни збільшують свої зовнішні зобов'язання, згодом необхідно вдаватися до короткострокових позик для погашення існуючої заборгованості аж до того часу, коли така схема буде неможливою, що призводить до волатильності реального обмінного курсу та фінансової нестабільності. В підсумку фінансова криза стає неунікною.

¹⁰ В Україні першими, хто зіткнувся зі серйозними фінансовими проблемами, були банки «Надра» та «Промінвестбанк». Надалі довелося націоналізувати банки «Родовід Банк», «Укргазбанк» та «Київ».

2. Профілактика «бульбашки» на ринку нерухомості – житлової і комерційної. Це здатне підсилити попит на зовнішні запозичення і створити значні цінові деформації. Таке явище мало місце в Ірландії, США, Данії, Іспанії, Великобританії та інших промислових країнах напередодні фінансової кризи 2008–2009 рр. Причинами підвищення цін на нерухомість стали: (1) низькі відсоткові ставки; (2) розвиток нових та інноваційних фінансових продуктів – зазвичай як результат недостатнього ринкового регулювання, який забезпечив експансію доступного кредитування; (3) недостатнє оподаткування нерухомості; (4) спекулятивний мотив купівлі нерухомості [19].

Для запобігання «бульбашці» на ринку нерухомості в Україні треба було вчасно запроваджувати податок на нерухомість. Досвід застосування податкового механізму для попередження спекуляцій в низці європейських країн дозволяє виділити основні переваги, хоча не заперечується виняткова непопулярність такого кроку [5]. Приміром, німецька податкова система заохочує довгострокові інвестиції у нерухомість. Дохід від некомерційного перепродажу будинку або квартири, яка була у власності продавця більше 10 років, не оподатковується. Натомість податок на перепродаж квартири раніше зазначеного терміну становитиме 42% [19, с.24].

3. Доцільність обмеженого контролю припливу капіталу. Оподаткування припливу капіталу зазвичай дозволяє зменшити короткочасні запозичення, збільшити валютні резерви і поліпшити структуру інвестицій. Щоправда, такий контроль може бути коштовним. Найсуттєвіший недолік – значне підвищення вартості капіталу, передусім для малих і середніх фірм (МСФ), яким важко ухилитися від адміністративних обмежень [5]. Політика контролю за потоками капіталу в Чилі (1991-1998 рр.), що мала назву еспає (ісп. «мереживо»), принесла такі результати: (1) часткова нейтралізація негативних зовнішніх шоків від фінансових криз у Мексиці, країнах Південно-Східної Азії, Росії та Бразилії; (2) обмеження надмірного припливу капіталу; (3) заохочення довгострокових інвестицій; (4) підвищення внутрішніх відсоткових ставок (хоча не існує єдиного погляду яким був цей ефект – довго- чи короткостроковим) [14].

4. Скерування зовнішніх запозичень на продуктивні інвестиції. Вважається, що помірні іноземні позики країною, що розвивається, стимулюють економічний розвиток. Бідніші країни на ранніх стадіях економічного розвитку мають незначні фінансові ресурси, а тому змушені здійснювати інвестиції за вищими відсотковими ставками, аніж в розвинутих країнах. Якщо позики використовуються для продуктивних інвестицій, не створюють макроекономічної нестабільності та не провокують зміщення економічних стимулів в напрямі приватного споживання, економіка зростає з таким темпом, що забезпечує можливості повного та своєчасного обслуговування заборгованості. Таке припущення зберігається навіть в моделях, що передбачають значний ризик виникнення дефолту [16]. Відомий

американський економіст Р. Барро, стверджує, що боргове фінансування продуктивних інвестицій має короткочасний стимулюючий вплив, але на довгострокову перспективу відбувається протилежне [9].

5. Необхідність фіскальної дисципліни. Ф. Каселлі, А. Джованіні та Т. Лейн визначили, що кошти обслуговування зовнішнього боргу в основному залежать від змінних, які визначають боргову динаміку: сальдо бюджету, сукупний борг, інфляція і темп зростання ВВП. Встановлено емпірично, що поліпшення сальдо бюджету на 1% від ВВП призводить до зниження коштів обслуговування зовнішнього боргу на 10 процентних пунктів [10]. Зі середини минулого року значний дефіцит поточного рахунку, величезний борг, експортні проблеми, зниження валютних резервів та прогнозне скорочення ВВП України зробили небезпідставними вимоги МВФ щодо зміни макроекономічного середовища: більш гнучкий обмінний курс, підвищення тарифів на газ і тепло (з одночасною компенсацією найбіднішим верствам населення) тощо. За підсумком 2014 р. сальдо поточного рахунку практично вирівнялося, але для безперешкодного обслуговування зовнішнього боргу потрібен переконливий профіцит за операціями експорту-імпорту товарів і послуг. Поліпшенню сальдо бюджету перешкоджають занижені ціни на природний газ і житлово-комунальні послуги для населення, а це не дозволяє реалізувати потенційні переваги плаваючого обмінного курсу, оскільки на валютному ринку домінують песимістично-спекулятивні настрої.

6. Доречність зміцнення грошової одиниці в унісон зі збільшенням зовнішніх запозичень. Як в 2006–2007 рр., так і в 2010–2011 рр. було доцільним обережне зміцнення гривні, до дозволяло обмежити інфляційні тенденції та полегшити умови для монетарної політики. Стерилізація припливу капіталу на заниженому рівні обмінного курсу супроводжується значним збільшенням пропозиції грошової маси («грошовий навіс»), що на випадок погіршення зовнішньої кон'юнктури стає «дегонатором» стрімкої девальвації грошової одиниці. Зрозуміло, що необхідною передумовою доцільного зміцнення грошової маси стає профіцит бюджету.

Висновки. Протягом 2006-2008 рр. у Україні відбувалось стрімке накопичення зовнішньої заборгованості приватного сектора, що було зумовлене зростанням споживчого кредитування та «перегрівом» ринку нерухомості. Поступово виникли передумови для кризи платіжного балансу, оскільки збільшення внутрішнього попиту мало серйозний інфляційний вплив, а значна заборгованість банків і великих приватних компаній підвищувала вразливість до «раптової зупинки» капіталу, яка зрештою трапилася восени 2008 р. Загалом події другої половини минулої декади засвідчили, що в Україні недоцільно стимулювати споживчий попит за допомогою зовнішніх позик, оскільки це не стимулює попит на продукцію місцевого виробництва, тим паче в контексті відсутності фіскальної дисципліни. Виникнення «бульбашки» на ринку нерухомості –

житлової і комерційної — слід було попередити своєчасним запровадженням податку на нерухомість. Профілактиці «реверсу» потоків капіталу могли слугувати податкові та адміністративні обмеження, що зазвичай зменшують короткочасні запозичення, дозволяють збільшити валютні резерви і поліпшити структуру вкладень капіталу.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики в Україні. – Режим доступу:

http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=12063885&cat_id=44579

2. Куценко О. Споживче кредитування в Україні: огляд ринку та практики. Онлайн ресурс. http://www.finrep.kiev.ua/download/consumer_lending_sep2011_ua.pdf

3. Литвицький В. Реінфляція-2007 / В. Литвицький // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 2(144). – С.2–12.

4. Управління потоками капіталів: забезпечити довгострокові вигоди та контролювати короткострокові ризики Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій В УКРАЇНІ http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2006/V3_ukr.pdf

5. Шевчук, В. Передумови та загрози «перегріву» ринку нерухомості та механізми його врегулювання / В. Шевчук // Стратегічні пріоритети. – 2006. – № 1. – С. 118–127.

6. Шевчук В. О. Макроекономічні ризики прискореної акумуляції зовнішнього боргу в економіці України / В. О. Шевчук // Стратегічні пріоритети. – 2009. - №2(11). – С.159–166.

7. Alesina A., Tabellini G. External Debt, Capital Flight and Political Risk. NBER Working Paper No. 2610. – Washington: NBER, 1988. – 45p.

8. Aydın B. Banking Structure and Credit Growth in Central and Eastern European Countries. IMF Working Paper No. WP/08/215. – Washinton: IMF, 2008. – 44p.

9. Barro R. J. Federal Deficit Policy and the Effects of Public Debt Shocks. NBER Working paper No. 143. – Washington: NBER, 1980. – 30 p.

10. Caselli F., Giovannini A., Lane T. Fiscal Discipline and the Cost of Public Debt ervice: Some Estimates for OECD Countries. IMF Working Paper No. WP/98/55. – Wasington:IMF,1998. – 22p.

11. Catão L., Kapur S. Missing Link: Volatility and the Debt Intolerance Paradox. IMF Working Paper No. WP/04/51. – Washinton: IMF, 2004. – 34p.

12. Clements B., Bhattacharya R., Nguyen T.Q. External Debt, Public Investment, and Growth in Low-Income Countries. IMF Working Paper No. WP/03/249. – Washinton: IMF, 2003. – 24p.

13. Fabrizio S. Czech Republic, Republic of Estonia, Hungary, Republic of Latvia, Republic of Lithuania, Republic of Poland, Slovak Republic, and Republic of Slovenia—Export Structure and Credit Growth / S. Fabrizio, D. Igan, A. Mody, N. Tamirisa // IMF Country Report № 06/414. – Washington: IMF,2006. – 87 p.

14. Forbes K.J. One cost of the Chilean capital controls: Increased financial constraints for smaller traded firms / K.J. Forbes // Journal of International Economics. – 2007. – Vol. 71. – P. 294–323.

15. Hostland D., Karam P. Assessing Debt Sustainability in Emerging Market Economies Using Stochastic Simulation Methods. IMF Working Paper No. WP/05/226. – Washinton: IMF, 2005. – 34p.

16. Joo H. Sovereign Default Risk, Fiscal Adjustment, and Debt Renegotiation. – 2014– Online resource. – Way of access: <http://people.bu.edu/joohs214/Sovereign%20default%20fiscal%20adjustment.pdf>

17. Krugman P. What Happened to Asia? – 1998– Online resource. – Way of access: <http://www.mit.edu/people/krugman>

18. Kulkarni K.G. Readings in International Economics : Selected Writings of Prof. Kishore G. Kulkarni / K.G. Kulkarni // Comparison of 1980s Latin American and 1990s East Asian Financial Crises / K.G. Kulkarni. – 2nd edition. – Serials Publications,2011. – Chapter 13. – C. 205-223.

19. Muller A. Real Estate Bubbles and the Economic Crises: The Role of Credit Standards and the Impact of Tax Policy / A. Muller, R. Almy, M. Engelschalk // Journal of Property Tax Assessment & Administration. – 2010. – Vol.7. – Issue 1. – P.13-36.

20. Reinhart C.M., Rogoff K.S. From financial crash to debt crisis. NBER Working Paper No. 15795. – Washington: NBER, 2010. – 46p.

21. Reinhart C.M., Rogoff K.S., Savastano M.A. Debt intolerance. NBER Working Paper No. 9908. – Washington: NBER, 2003. – 77p.

References

1. Derzhavnyj komitet statystyky v Ukraini. available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=12063885&cat_id=44579

2. Kutsenko O. (2011), Spozhyvche kredyтуvannia v Ukraini: ohliad rynku ta praktyky, available at: http://www.finrep.kiev.ua/download/consumer_lending_sep2011_ua.pdf

3. Lytyvts'kyj V. (2007), Reinfliatsiia-2007, Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy, vol. 2(144), pp.2–12.

4. Upravlinnia potokamy kapitaliv: zabezpechyty dovhostrokovi vyhody ta kontroliuvaty korotkostrokovi ryzyky Instytut Ekonomichnykh Doslidzhen' ta Politychnykh Konsul'tatsij V UKRAYNI (2006), available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2006/V3_ukr.pdf

5. Shevchuk, V. (2006), Peredumovy ta zahrozy «perehrivu» rynku nerukhomosti ta mekhanizmy joho vrehulivannia, Stratehichni priorytety, vol. 1, pp. 118–127.

6. Shevchuk V. O. (2009), Makroekonomichni ryzyky pryskorenoi akumulatsii zovnishn'oho borhu v ekonomitsi Ukrainy, Stratehichni priorytety, vol. 2(11), pp.159–166.

7. Alesina A., Tabellini G. (1988), External Debt, Capital Flight and Political Risk. NBER Working Paper No. 2610., Washington: USA

8. Aydın B. (2008), Banking Structure and Credit Growth in Central and Eastern European Countries. IMF Working Paper No. WP/08/215., Washinton, USA

9. Barro R. J. (1980), Federal Deficit Policy and the Effects of Public Debt Shocks. NBER Working paper No. 143, Washington, USA.

10. Caselli F., Giovannini A., Lane T. (1998), Fiscal Discipline and the Cost of Public Debt ervice: Some Estimates for OECD Countries, Wasington, USA

11. Catão L., Kapur S. (2004), Missing Link: Volatility and the Debt Intolerance Paradox, Washinton, USA

12. Clements B., Bhattacharya R., Nguyen T.Q. (2003), External Debt, Public Investment, and Growth in Low-Income Countries, Washinton, USA

13. Fabrizio S. (2006), Czech Republic, Republic of Estonia, Hungary, Republic of Latvia, Republic of Lithuania, Republic of Poland, Slovak Republic, and Republic of Slovenia—Export Structure and Credit Growth, Washinton, USA

14. Forbes K.J. (2007), One cost of the Chilean capital controls: Increased financial constraints for smaller traded firms, Journal of International Economics, Vol. 7, p. 294–323.

15. Hostland D., Karam P. (2005), *Assessing Debt Sustainability in Emerging Market Economies Using Stochastic Simulation* Washinton, USA
16. Joo H. (2014), *Sovereign Default Risk, Fiscal Adjustment, and Debt Renegotiation*, available at: <http://people.bu.edu/joohs214/Sovereign%20default%20fiscal%20adjustment.pdf>
17. Krugman P. (1998), *What Happened to Asia?*, available at: <http://www.mit.edu/people/krugman>
18. Kulkarni K.G. (2011), *Readings in International Economics : Selected Writings of Prof.*, 2nd edition, p. 205-223.
19. Muller A. (2010), *Real Estate Bubbles and the Economic Crises: The Role of Credit Standards and the Impact of Tax Policy*, / *Journal of Property Tax Assessment & Administration*, Vol.7, Issue 1, p.13-36.
20. Reinhart C.M., Rogoff K.S. (2010), *From financial crash to debt crisis*. Washinton, USA
21. Reinhart C.M., Rogoff K.S., Savastano M.A. (2003), *Debt intolerance*. Washinton, USA

УДК 330.342.146:364.22

У. А. Волинець

молодший науковий співробітник
відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ БОРТЬБИ З БІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено сутності та змісту сучасної соціальної держави. Визначено, що держава є найбільш важливим інститутом політичної системи суспільства. Її важливість визначається максимальною концентрацією ресурсів, що дозволяють їй впливати на соціальні зміни, вона є феноменальним явищем, котре посідає провідне місце у політичній системі суспільства. Розглядаються її зміст, принципи й функції, розвиток та особливості. Визначено особливості бідності основних напрямів соціально-економічної політики держави та методи по їх подоланню. Проаналізовано найбільш важливі проблеми побудови соціальної держави в Україні. Доведено, що удосконалення правових засад діяльності соціальної держави мають бути спрямовані на постійну модернізацію законодавчого поля її діяльності, приведення законодавства України у сфері соціального розвитку та в інших сферах суспільного життя до європейських правових стандартів.

Ключові слова: концепція, механізм, принцип, соціальна відповідальність, соціальна держава.

Volynets U. CONCEPT OF THE WELFARE STATE AS ONE OF THE WAYS TO COMBAT POVERTY IN UKRAINE

The article is devoted to the nature and content of the modern welfare state. It was determined that the state is the most important political institutions of society. Its importance is determined by the maximum concentration of resources, allowing it to affect social change, it is a phenomenon, which plays a leading role in the political system of society. We consider the content, applications and functions, development and features. The features of poverty the main areas of socio-economic policies and methods to overcome them. Analyzes the most important issues of the social state in Ukraine. It is proved that the improvement of the legal principles of the welfare state should be directed to the constant modernization of its legal framework, the legislation of Ukraine in the field of social development and other areas of public life to European legal standards.

Keywords: concept, mechanism, principle, social responsibility, social state

Україна належить до країн не лише з високим, а й зростаючим рівнем бідності. Значний спад виробництва за умов економічної кризи, інфляція, зниження продуктивності праці, штучне утримування на виробництві зайвої робочої сили, зростання рівня та тривалості безробіття у поєднанні з монопольним становищем окремих галузей та підприємств неминує призвести до зниження обсягів валового внутрішнього продукту на душу населення, скорочення частки оплати праці в його структурі, зменшення реальних доходів та реальної заробітної плати, зниження платоспроможного попиту населення і обсягів споживання при одночасному погіршенні його якості та структури. До цього додався процес поляризації колишнього елітарного суспільства, який характеризується, з одного боку, стрімкою концентрацією коштів та майна в руках нечисленних груп населення, з іншого – прогресуючим

збільшенням масштабів бідності та знедоленості широких верств.

І хоча бідність з'явилася у країні не сьогодні і не є тільки наслідком трансформаційної кризи та прорахунків у проведенні реформ, нині вона перетворилася на один з найважливіших чинників формування соціальної напруги і соціальної нестабільності в суспільстві, стрімкого зниження народжуваності, зростання обсягів еміграції, включаючи нелегальну, погіршення стану здоров'я та зростання смертності, посилення процесів депопуляції. Отже, сьогоднішня бідність загрожує перетворитися і на проблему майбутнього.

Актуальність теми визначається насамперед тим, що цілий ряд держав, які здійснюють ринкове реформування своїх економік, зіткнулися з проблемою бідності, її легалізацією і поширенням масштабів. Щоб політика подолання бідності в